

RECLAME VOOR KOFFIE, 1912 Museum van de Speelkaart

Speelkaarten en reclame

Omstreeks 1701 verschijnt in Engeland wat wordt beschouwd als het allereerste reclamespel. Het is door Thomas Tuttel (ca.1674-1702), instrumentenbouwer van de koning, bedacht. Tuttel bouwt en verkoopt globes, werktuigen, navigatie- en meet-instrumenten. Zijn kaartspel vormt een catalogus van wat hij te koop heeft.

Blanco ruggen van kaarten worden hergebruikt als visitekaartje of huwelijksaankondiging. Ook reclame wordt hierop gedrukt, een fenomeen dat in de loop van de 18^{de} eeuw opduikt in onder andere Frankrijk en de Nederlanden. Maar dit blijven losse initiatieven.

Waar de eerste reclamespellen in de moderne betekenis zijn gedrukt, blijft onderwerp van discussie. Vanaf omstreeks 1850 verschijnen in Parijs zogenaamde "jeux d'annonces", kaartspellen waar op de voorzijde publiciteit is gedrukt, zoals advertenties in een krant. De kaarten zijn niet van de beste kwaliteit. Het is duidelijk om de reclame en niet om het spel te doen.

In de VS dateert het oudst bekende reclamespel van omstreeks 1870. Op de ruggen van de kaarten, voorzien van een traditioneel eenvoudig motief, is een tekst overgedrukt. De firma Newman & Son maakt er reclame mee voor zijn bakpoeders, soda en vruchten-extracten. Het kaartspel zelf is standaard. In Oostenrijk duiken reclamekaarten op vanaf 1882. Omdat de belasting op speelkaarten fors is verhoogd, besluiten kaartenmakers de ruggen "te verkopen" ten behoeve van reclame. Daarmee dringen ze de verkoopprijs van een spel terug, inclusief de nieuwe lasten!

Pas tegen het einde van de 19^{de} eeuw komen publicitaire kaartspellen zoals wij die kennen goed van de grond. In verschillende landen zetten fabrikanten het spel in als reclamemiddel en vooral na 1900 breekt het idee definitief door. In Turnhout worden de eerste kaarten met reclame omstreeks 1890 gedrukt. De minimumoplage bedraagt in die tijd 10 gros of 1440 spellen. Aanvankelijk zijn vooral brouwerijen en tabaksfirma's de grootste klanten.



Compagnie Belge

In 1912 drukt het Turnhoutse bedrijf L. Biermans een publicitair spel voor de koffie van de *Compagnie Belge*, een fraai voorbeeld van de eerste generatie reclamekaarten! De rugzijde beeldt een dame met hoed af, die een pakje koffie met de linkerhand opsteekt en met de andere hand aanwijst. De tekening is heel modieus in *Jugendstil* of *art nouveau* uitgevoerd en met warme, volle kleuren lithografisch gedrukt. Een stijlvol, duurder reclamebeeld, dat perfect past bij het luxe product dat de voorverpakte koffie is.

De reclamerug is geen origineel ontwerp maar een kopie van een Ansichtkaart. Deze is door Lith. O. de Rycker & Mendel (Brussel) gedrukt en beeldt op de adreskant de voorgevel van het *Magasin G. Bloch, 13a rue Neuve (Kursaal)* af. De betere kruidenier verkoopt de bewuste koffie: "Les Cafés de la Compagnie Belge se trouvent dans toutes les bonnes Épiceries, notamment au Magasin G. Bloch".

De speelkaarten maken m.a.w. deel uit van een heuse campagne van de Compagnie Belge, die twee nieuwe media van dat moment uitspeelt, namelijk reclamekaarten en prent- briefkaarten. Beiden beleven vóór de Eerste Wereldoorlog een grote populariteit.

Tekst: Filip Cremers

Foto: Bram Luyts

Turnhoutse Route voor Archief en Musea

Gegevens:

- "Café et tous les produits alimentaires", uitgave: Compagnie Belge & Magasin G. Bloch, Brussel, druk: Biermans, Turnhout 1912, ontwerpen en proefdrukken van een reclamespel.

Inventaris:

- Nationaal Museum van de Speelkaart
Druivenstraat 18, 2300 Turnhout

Het object van de maand is een initiatief van TRAM 41. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (www.tram41.be, doorklikken naar Object van de Maand)

Contact: TRAM 41 - Stadhuis, Grote Markt 1, B - 2300 Turnhout

Tel: + 32 14 44 33 98 • tram41@turnhout.be • www.tram41.be

v.u.: Eric Vos, Boomstraat 6, B-2300 Turnhout, +32 14 44 33 11

